

strani jezici

God. XV

1986.

Broj 3—4

Lingvistika, metodika

Pavao Tekavčić

O PREVOĐENJU »NEPREVEDIVOGA« (NA HRVATSKIM ILI SRPSKIM I TALIJANSKIM PRIMJERIMA)

II dio

UDK 82.035:808.62:805.0

Izvorni znanstveni članak. Primljen 20. 6. 1986.

U ovom radu, koji se nadovezuje na I dio, objavljen u br. 2 »Stranih jezika« (1986), i s njime tvori cjelinu, razmatraju se neka pitanja prevođenja sa hrvatskoga ili srpskoga jezika (hs) na talijanski, i to: ublaženi komparativi (*bolji pješak, važnija djela* i sl.) i neki (afektivni, dakle i pragmalingvistički) glagolski prefiksi (*raz-, uz-*).

1. Ovaj se prilog nadovezuje na prethodni rad (»Strani jezici« br. 2, od 1986), s kojim tvori cjelinu, te mu je komplementaran: dok se, naime, prvi dio bavio problemima prijevoda s talijanskoga na hrvatski ili srpski (hs), drugi dio razmatra neka pitanja koja se javljaju pri prevođenju sa hs na talijanski. To su: 1) ono što, u nedostatku adekvatnijeg izraza, nazivamo ublaženim komparativom, i 2) neki prefiksi u tvorbi glagola, koji se odlikuju izrazito afektivnim, dakle pragmalingvističkim, značenjem.

2. Ublaženim komparativima nazivamo one oblike pridjeva koji u tekstu izražavaju stupanj intenziteta svojstva manji od pozitivna, a da ipak — kako ćemo pokazati — nije neopravdano nazivati ih komparativima.

Počnimo primjerima, i to iz izvora (1—3) i konstruiranima na temelju svakodnevnog jezika (4—6):

1) *ukrasna imenica toliko je isključiv postupak u narodnoga pripovjedača da njena upotreba u suvremenijem ili suvremenom tekstu može egzistirati samo u granicama ironije, parodije ili satire [...]* (Kalenić 1969, str. 23)

2) *Promatrajući, dakle, ilirizam [...] nužno je shvatiti [...] jedinstveni literarni proces [...] od 1835. godine [...] — pa sve do 1865. godine (prvi značajniji istup Augusta Šenoe), dakako, s nekoliko zaokruženijih potfaza.* (Sicel 1985, str. 11)

3) *U hotelu ga je nekoliko puta pohodio, i primio od njega, prema Miloševoj kasnijoj izjavi, nekoliko puta veće svote novaca.* (J. Pavičić, 25. nastavak feljtona o ilirizmu, »Vjesnik« od 14. listopada 1985)

4) *Dok je Milan ležao u bolnici, njegov ga je brat više puta posjetio.*

5) *Bolji pješak popet će se na vrh Medvednice za sat i pol.*

6) *Sva su njegova značajnija djela izašla u biblioteci XYZ.*

3. Očito je da je u prvom primjeru *suvremeniji* tekst *manje* suvremen od *suvremenoga*; isto tako, u drugom primjeru *značajniji* istup *ne mora* biti *značajan*, niti *zaokruženi*e potfaze moraju biti *posve zaokružene*. U trećem primjeru *veće svote novaca* *nisu velike*; u četvrtom primjeru kvantifikator *više puta* označava *manji* broj posjetâ nego *mnogo puta* itd. S time u vezi valja dodati da u trećem primjeru samo kontekst može reći da se ne radi o »pravom«; nego o ublaženom komparativu, tj. da kvantifikator *nekoliko puta* ne kvantificira komparativ *veće svote* nego glagol *primio je*. Bez konteksta bilo bi obratno, i *veće svote* bio bi »pravi« komparativ.

Ublaženi komparativ nalazimo u eufemizmu *stariji ljudi* (mjesto suviše drastičnoga *starci*), a također i u terminologiji stupnjeva obrazovanja, u kojoj *viša sprema* označava *niži* stupanj od *visoke spreme*.

4. Prije nego što razmotrimo mogućnosti prevođenja ublaženog komparativa na talijanski, ogledat ćemo što nam mogu reći gramatike *hs jezika* i stranih jezika.

4.1. Maretić 1931, § 465.b citira primjere kao *vino se najviše pije na častima, i to kod bogatiji* [sic] *ljudi*, i tumači da *bogatiji* može značiti 'prilično ili razmjerno bogat'. Tu je svakako implicirana neka komparacija, no o tom se dalje ne govori.

4.2. Brabec — Hraste — Živković 1966, str. 91, najprije izlažu tzv. apsolutnu (tj. bez neposredna uspoređivanja) upotrebu komparativa i superlativa, u kojoj komparativ kazuje stupanj intenziteta u većoj ili manjoj mjeri od »prosječne normalne«, a superlativ intenzitet u najvećoj mjeri. Slijede primjeri: *Bolji učenici treba da pomažu svojim slabijim drugovima, Mlađi su brži na radu od starijih, Ovoga udarnika ni najbolji ne premašuju, Samo najizdržljiviji mogu se popeti na vrh brijega*. Protivno onom što autori kažu, u svim tim primjerima ipak ima komparacije, jer bez usporedbe nije moguće utvrditi ni »prosječni« stupanj intenziteta ni veću ili manju mjeru od njega. Druga je stvar što je tu termin usporedbe samo pomišljen, a ne i eksplicitno izrečen: na »dubinskoj« razini on je svakako prisutan. Time se superlativ *najbolji* oštro razlikuje od elativa *vrlo dobar*, pa među njima ne može biti dvoznačnosti ni brkanja.

4.3. Ništa o problemu kojim se ovdje bavimo ne nalazimo u gramatici Težak — Babić 1973. ni u *Priručnoj gramatici* 1979.

4.4. Vrlo je, naprotiv, zanimljiv komentar M. Stevanovića (1964, § 251). U primjerima kao *Pao veći sneg, To je bolji đak* i sl. autor vidi komparative »prema osobinama koje se kazuju pozitivima suprotnog značenja«: tj. *veći* snijeg nije *malen*, *bolji* đak nije *loš* itd. Premda se čini da su per definitionem nemogući komparativi prema pozitivima suprotna značenja, Stevanovićev je komentar u biti točan.

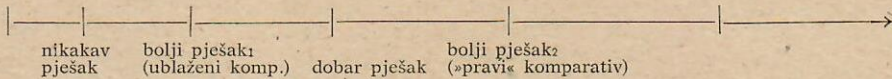
5. Ublaženi komparativi postoje u germanskim jezicima: O. Jespersen (1971, str. 349—350) citira danski primjer *en bedre middag* 'bolji objed' i prevodi ga na francuski kao 'un bon dîner' (što nije posve točno, ali u francuskom i nema

adekvatnijeg prijevoda, dok u njemačkom potpuno odgovara *ein besseres Mittagessen*). Analogne engleske primjere (*older people, better students* itd.) daje Ivir 1983, str. 171—173. Slično je i u latinskom, gdje npr. *ALTIOR* znači 'viši' (»pravi« komparativ), ali i 'ponešto visok' i 'previsok' (Ernout — Thomas 1964, str. 167; Gortan — Gorski — Pauš 1954, str. 177; Scherer 1975, str. 56). Za neodređenost značenja takvih komparativa ilustrativno je da spomenuta tri priručnika (*locis citatis*) prevode poznatu Ciceronovu rečenicu *SENECTUS EST NATURA LOQUACIOR* na tri razna načina: prvi kao 'posebno brbljava', drugi kao 'prilično razgovorljiva', treći pak kao 'nešto malo brbljava'.

6. Za razliku od navedenih jezika romanski idiomi ne poznaju ublaženi komparativ gotovo nikako (Altieri Biagi — Heilmann 1978; Battaglia — Pernicone 1968; Fabbri — Balzani 1972; Fogarasi 1983; Fornaciari 1974; Gili Gaya 1972; Goidànich 1974; Grevisse 1975; Jernej 1976; Regula — Jernej 1975; Trabalza — Allodoli 1939; Vinja 1980). Samo Trabalza — Allodoli 1939. (str. 103) navode primjere kao *Dove spiccò una più generale e più pronta e costante fedeltà ai doveri più difficili della circostanza, fu negli ecclesiastici* (iz Manzonijevih »Zaružnika«); no to su ipak komparativi s komparacijom (što autori i kažu) i nisu posve isto što i ublaženi komparativi. Vrlo su rijetki slučajevi da se izrazi u oba jezika potpuno podudaraju: *hs više puta — mnogo puta, tal. più volte — molte volte*.

Ako naš zaključak stoji, ublaženi se komparativ nalazi uglavnom u jezicima s (pretežno) sintetičkom komparacijom, dok ga nema ili je vrlo rijedak u jezicima s (pretežno) analitičkom komparacijom.

7. Objašnjenje ublaženoga komparativa nije nikakav problem: taj komparativ, naime, izriče zaista viši stupanj pa prema tome jest komparativ, samo taj stupanj nije viši od pozitiva nego od odsustva svojstva, od »apsolutne nule«, u smislu onoga što kaže Stevanović. Prema tome sintagma *bolji pješak* ima dva značenja: u jednom je »pravi« komparativ (*Ivo je bolji pješak od mene*), u drugom ublaženi, ako znači pješaka koji je bolji od onoga koji uopće nije dobar. Dobivamo dakle ovu jednostavnu skalu:



Razumljivo je da i pozitiv traži neku usporedbu, neki kriterij, da bi atribucija svojstva uopće bila moguća: ako netko mjeri 160 cm u visinu, on za naše pojmove nije visok, ako pak mjeri 198 cm, onda to svakako jest. Potrebu kriterija ističu suvremeni talijanski lingvisti: kazati *Piergiorgio è alto* znači da je dotični viši od norme [»prosječne«] (Antinucci — Puglielli 1971, str. 57). Pridjev *alto* implicira komparativno značenje (odnos prema nekoj normi), pa ima različitu vrijednost odnosi li se npr. na čovjeka ili na slona (Bertinetto 1979, str. 140).

Ublaženi komparativ ima dakle »sva prava« na naziv komparativ, samo je termin usporedbe drukčiji nego za »pravi« komparativ. Stevanovićevo je tumačenje dakle u biti točno, no ipak valja istaći da ono pretpostavlja binarno shvaćanje svojstva ('da/ne'), bez međustupnjeva. Drugim riječima, *bolji čak* je bolji od lošega samo onda ako prihvatimo alternativu 'dobar/loš', bez međustupnjeva. No mi znamo da u konkretnom funkcioniranju jezika ipak svaki

čas susrećemo slučajeve tih međustupnjeva: nešto nije ni dobro ni loše, netko nije ni visok ni nizak itd. To znači da nešto, ako nije dobro, ne mora odmah biti loše itd. Viša stručna sprema nije viša od niske ili nikakve nego od srednje, kao što i kvantifikator *više puta* nije — bar po našoj kompetenciji — viši stupanj od *nijedan put* (a da ne govorimo o tome da kvantifikator suprotnoga predznaka, tj. negativni, uopće ne postoji). Iz tih razloga modificirali bismo Stevanovićevo tumačenje samo utoliko što ublaženi komparativ ipak nije komparativ u odnosu na svoju semantičku negaciju, nego u odnosu na multi stupanj dotičnoga svojstva.

8. Kako ublaženi komparativ izraziti talijanskim jezikom? U našem prvom primjeru *in un testo più contemporaneo o contemporaneo* bilo bi nerazumljivo i neprihvatljivo (u obrnutom redu bilo bi prihvatljivo, ali bi smisao bio posve drukčiji, jer bi to onda bio »pravi« komparativ). Ako *značajniji* (primj. 2. i 6) prevedemo kao *più importante*, talijanski izvorni govornik shvatio bi to kao »pravi« komparativ i vjerojatno pitao: *più importante — di che cosa?* Isto bi pitanje izazvao prijevod *maggiori somme di denaro* u primjeru 3. Sintagma *miglior pedone* (pr. 5) bez determinanta nije ovdje ovjerena, *un miglior pedone* je »pravi« komparativ, *il miglior pedone* bez dvojbe superlativ (ili komparativ, ako se jedna jedinica uspoređuje sa skupom sebe same i još jedne: *il miglior pedone dei due*). Kako smo već utvrdili, direktan je prijevod moguć samo u našem četvrtom primjeru.

Jedina mogućnost — približnoga! — prijevoda jesu perifraze s relativizirajuće-ublažavajućim značenjem, koje najbolje odgovara stupnju intenziteta ublaženoga komparativa: *un certo, relativo, discreto* i druge slične riječi. Tako možemo reći *un testo più o meno contemporaneo, un testo contemporaneo o un po' anteriore*, ili *piuttosto o proprio contemporaneo* itd.; kao prijevod za *hs značajniji* najbolje bi pristajala sintagma *di una certa importanza; veće svote novaca* bit će npr. *notevoli somme di denaro, bolji pješak* prevest ćemo kao *un pedone di una certa (ili relativa) capacità* itd. U svim tim prijevodima, i u bezbrojnim sličnim primjerima koji se mogu javiti u praksi, odlučuje, naravno, prevodiočevo poznavanje obaju jezika i izvanjezične stvarnosti (ambijent, tradicija itd.), ali dvije konstante ostaju: 1) u golemoj većini slučajeva talijanski jezik nema direktna ekvivalenta za *hs* ublaženi komparativ, i 2) svaki približni prijevod morat će izražavati spomenutu relativizirajuće-ublažavajuću semantičku komponentu, tj. baš ono što i jest stupanj intenziteta tek malo iznad potpuna odsustva.

9. Drugi naš problem zadire u ogromno polje tvorbe glagolâ prefiksima i njihova značenja u smislu aspekata i tzv. *Aktionsarten*. Ovdje ćemo se svjesno ograničiti samo na jedan »kamenčić« iz toga mozaika, kako bismo na njemu ogledali bar neka temeljna pitanja. To su glagolski prefiksi *raz-* i *uz-*, i to u onim značenjima koja nisu primarna, tj. spacijalna (gdje *raz-* izražava kretanje na sve strane, a *uz-* uzdizanje), nego sekundarna, afektivna, većinom u povratnim glagolima. Ta značenja spominju sve *hs* gramatike: Maretić (1931, §§ 397.b, 398.c) tumači da *raz-* kazuje kako se radnja »razilazi na različite strane« a *uz-* označava da »radnja napreduje u visinu«, no za oba prefiksa dodaje i da znače »da se radnja uvelike, živo započela«, tako da u tome među njima ne bi bilo razlike; Brabec — Hraste — Živković (1966, str. 188) navode da prvi prefiks znači 'na različite strane' a drugi 'uvis', dok malo dalje (str. 189) spominju intenzivno značenje (»radnju izvršenu do vrhunca volje«) s primjerima

kao *razbrbljati se, uzvitlati se* itd.; u gramatici Težak — Babić 1973. za prefiks *raz-* (§ 697) čitamo da »najčešće znači da se radnja razilazi na različite strane, u različitim pravcima«, a malo dalje da »širenjem osnovnog značenja prefiksa *raz-* neki glagoli znače da se radnja živo, jako razvila«; u § 698. isto se to sekundarno značenje daje i za *uz-*, tako da ni tu, kao ni u Maretiću, nema razlike u sekundarnim značenjima među tim dvama prefiksima; *Priručna gramatika* 1979 (§§ 887, 891) navodi za *raz-* intenzivno značenje, za *uz-* inhoativno i intenzivno; napokon, M. Stevanović (1964, §§ 530, 534), tumačeći dosta opširno značenja naših dvaju prefiksa, daje za prvi od njih kao karakteristična značenja rastavljanje, razdvajanje, razbijanje, zatim djelovanje centrifugalnih sila (odličan izraz) i povećanje obujma ili površine (primjer: *raspričati se* — rasviti priču) i dodaje da takvi glagoli ne znače samo »živ i buran početak radnje«, nego i »zalaženje u stanje« ili dovršenost; za *uz-* autor kaže da, uz temeljno značenje uzdizanja, znači i »početak, naročito živ i buran početak takvog kretanja i kretanja uopšte«. U knjizi S. Babića (1986) obrađuju se oba prefiksa, ali držimo da razlika nije dosta jasno formulirana: prefiks *raz-* (pored usmjerenosti radnje na različite strane itd.) znači i »vršenje radnje s većom intenzivnošću« (primjeri kao: *raskokodakati se, raspisati se*, pa i *razlajati* [sic; valjda: *razlajati se?*]) (str. 490), dok prefiks *uz-* (pored kretanja odozdo prema gore itd.) znači i »početak radnje s većim intenzitetom (snažno, burno, živo)« (primjeri: *usplahiriti se, ushodati se, uzblebetati se* i dr.) (str. 493). Kako ćemo odmah kazati, mislimo da u ovom drugom slučaju značenje intenziteta ne proizlazi iz početka radnje, nego iz njezina ustrajna ponavljanja.

Prema rječnicima Deanović — Jernej 1975. i Dayre — Deanović — Maixner 1960. prefiks *raz-* znači odvajanje (*razvezati, razbiti*), početak radnje ili stanja (*razvedriti, razljutiti*), radnju protivnu onoj što je kazuje osnovni glagol (*razmrsiti, razoružati*) i intenzifikaciju (*razgorjeti se, rasplakati se, raspričati se*), dok *uz-* izražava pokret uvis (*uzići, uzjahati*), pokret unatrag (*uzmaći, uzbiti*), početak radnje ili stanja (*uzavreti, uzbuditi*) i perfektivni aspekt imperfektivnih glagola (*uzdržati, uzmoći, uzraditi*). Autori dakle ne daju za prefiks *uz-* intenzivno značenje, premda ga gramatike poznaju a i primjeri u spomenutim rječnicima potvrđuju (v. dalje).

10. Za razliku od onoga što nam kažu neki upravo ogledani priručnici, koji — kako vidjesmo — ne prave razliku u sekundarnim značenjima između naših dvaju prefiksa, oni ipak nisu sinonimni. Prefiks *raz-* izražava intenzifikaciju (»uvelike, živo« itd.), ali s komponentom koju Stevanović formulira kao »djelovanje centrifugalnih sila« ili, kako bismo također mogli reći, kao »razbukavanje radnje na sve strane«. Za razliku od toga, prefiks *uz-*, bar u nekim primjerima, sugerira intenzifikaciju ustrajnim ponavljanjem »u jednom smjeru«. Tako se, npr., razlikuje (u figurativnom značenju) *raskokodakati se* od *uskokodakati se*, kao što se razlikuje *raspričati se* ('početi pripovijedanje na sve strane') od *uspričati se* ('početi pripovijedanje pa to, uvijek isto, neprekidno ponavljati'). Pogledajmo neke parove u rječniku Deanović — Jernej 1975:

a) *raskokodakati se* — 'schiamazzare' (detto di galline) (anche fig.)
uskokodakati se — 'cominciare a schiamazzare'

Kao prijevod prvoga glagola 'schiamazzare' nije dovoljno, jer to znači naprosto 'kokodakati', pa se sve komponente aspekta i *Aktionsart* gube. Prijevod drugoga glagola mnogo je točniji, jer izražava ingresivnu komponentu, ali komponenta ustrajnoga ponavljanja nije izrečena.

b) *razbjjesniti se* — 'montare in furia, andar sulle furie, infuriarsi, imbestialirsi, inviperire'

uzbijesiti se — 'infuriarsi, montar su tutte le furie'

Svi tal. glagoli mogu mirne duše vrijediti za oba hs glagola, dok specifične komponente naših prefiksa nisu ni ovdje izrečene.

c) *razljutiti se* — 'adirarsi, arrabbiarsi'

uzljutiti se — 'arrabbiarsi'

Primjedba: kao u prethodnom paru. Isto bi vrijedilo i za par *razlijeniti se* — *uzlijeniti se* i druge.

Afektivnost, pa i subjektivnost, semantičkih analiza sekundarnih značenja prefiksâ *raz-* i *uz-* (i brojnih drugih analognih) pokazuje se npr. i u tom što se jedan te isti glagol (*razljutiti se*) jednom tumači kao primjer za početak radnje ili stanja (Deanović — Jernej 1975, s. v. *raz-*), drugi put kao primjer za dovršenje radnje (Stevanović 1964, § 530.d: *razljutiti se* — postati ljut).

Evo još dva primjera: hs glagol *raspjevati se* preveden je u rječniku Deanović — Jernej 1975. talijanskim 'cantare molto', što je nedovoljno, kao i 'schiamazzare' za *raskokodakati se*, i to iz dva razloga: 1) zato što 'cantare molto' odgovara u prvom redu našem *mnogo pjevati*, a to je nešto posve drugo nego li *raspjevati se*; 2) zato jer se takvim prijevodom gube sve semantičke komponente aspekta i *Aktionsart*. Drugi je primjer hs glagol *raspričati se*, preveden kao '(mettersi a) raccontare prolissamente': budući da je ingresivna semantička komponenta neodvojivi dio njegova značenja, ne bismo *mettersi a* stavili u zagrade; uz to, prijevod je opet jednom definicija i perifraza neupotrebljiva u kontekstu, jer npr. u primjeru *Što si se raspričao? Budi kratak i jasan!* bilo bi pragmatički potpuno neprihvatljivo prevesti **Che cosa ti sei messo a raccontare prolissamente? Insomma, parla chiaro!*

11. U zaključku ovoga drugoga dijela mogli bismo ponoviti sve ono što je rečeno na svršetku prvoga. Umjesto toga, željeli bismo još jednom skrenuti pažnju nastavnici jezika na brojne mogućnosti analize i uvježbavanja semantičkih, sintaktičkih, pragmatičkih, stilističkih i drugih finesa što ih pružaju problemi prevođenja.

Literatura

- Altieri Biagi — Heilmann 1978: M. L. Altieri Biagi — L. Heilmann, *La lingua italiana. Segni/funzioni/strutture*, Milano
- Antinucci — Puglielli 1971: F. Antinucci — A. Puglielli, *Struttura della quantificazione*, Società di Linguistica Italiana 3: *Grammatica trasformativa italiana*, Rim, str. 47—62
- Babić 1986: S. Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku, nacrt za gramatiku*, Zagreb
- Battaglia — Pernicone 1968: S. Battaglia — V. Pernicone, *La grammatica italiana*, Torino
- Bertinetto 1979: P. M. Bertinetto, 'Come vi pare'. *Le ambiguità di 'come' e i rapporti tra paragone e metafora*, Società di Linguistica Italiana 14: *Retorica e scienze del linguaggio*, Rim, str. 131—170
- Brabec — Hraste — Živković 1966: I. Brabec — M. Hraste — S. Živković, *Gramatika hrvatskosrpskog jezika*, Zagreb
- Dayre — Deanović — Maixner 1960: J. Dayre — M. Deanović — R. Maixner, *Hrvatsko-srpsko — francuski rječnik*, Zagreb
- Deanović — Jernej 1975: M. Deanović — J. Jernej, *Hrvatsko ili srpsko — talijanski rječnik*, Zagreb

- Ernout — Thomas 1964: A. Ernout — F. Thomas, *Syntaxe latine*, Pariz
- Fabbri — Balzani 1972: T. Fabbri — E. Balzani, *Il segno vivente. Dalla grammatica tradizionale alle moderne teorie*, Bologna
- Fogarasi 1983: M. Fogarasi, *Grammatica italiana del Novecento*, Rim
- Fornaciari 1974: R. Fornaciari, *Sintassi italiana dell'uso moderno*, Firenze (pretisak izdanja iz 1881)
- Gili Gaya 1972: S. Gili Gaya, *Curso superior de sintaxis española*, Barcelona
- Goidànich 1974: P. G. Goidànich, *Grammatica italiana*, 4. postumno izdanje, Bologna
- Gortan — Gorski — Pauš 1954: V. Gortan — O. Gorski — P. Pauš, *Latinska gramatika*, Zagreb
- Grevisse 1975: M. Grevisse, *Le bon usage*, Gembloux 1975
- Ivir 1983: V. Ivir, *A Contrastive Analysis of English Adjectives and their Serbo-croatian Correspondents*, The Yugoslav Serbo-Croatian — English Contrastive Project, New Studies 2, Zagreb, str. 1—217
- Jernej 1976: J. Jernej, *Konverzaciona talijanska gramatika*, Zagreb
- Kalenić 1969: V. Kalenić, *Sintaksa šenoina jezika u funkcijama izraza*, »Umjetnost riječi« 1—2 (1969), str. 21—43
- Maretić 1931: T. Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb
- Regula — Jernej 1975: M. Regula — J. Jernej, *Grammatica italiana descrittiva su basi storiche e psicologiche*, Bern — München
- Scherer 1975: A. Scherer, *Handbuch der lateinischen Syntax*, Heidelberg
- Stevanović 1964: M. Stevanović, *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma) I*, Beograd
- Šicel 1985: M. Šicel, *Riznica ilirska 1835—1985*, Zagreb
- Težak — Babić 1973: S. Težak — S. Babić, *Pregled gramatike hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb
- Trabalza — Allodoli 1939: Trabalza — Allodoli, *La grammatica degl'Italiani*, Firenze
- Vinja 1980: V. Vinja, *Gramatika španjolskog jezika, s osnovama španjolsko-francusko-talijanskog uspoređenja*, Zagreb

INTORNO ALLA TRADUZIONE DELL' «INTRADUCIBILE» (SU ESEMPI ITALIANI E SERBOCROATI)

II parte

Riassunto

Si discutono due problemi della traduzione dal serbocroato in italiano: 1) il cosiddetto comparativo attenuato, che esprime superiorità (come il comp. «vero»), ma non di fronte al positivo bensì al grado zero, e non ha equivalenti diretti in italiano (*značajnija djela* 'opere di una certa importanza' ecc.); 2) i prefissi verbali *raz-* e *uz-* (con i verbi riflessivi), che esprimono sottili sfumature semantiche, pragmatiche ecc. e che vanno tradotti in italiano con varie perifrasi.

Tutti i problemi trattati nelle due parti del contributo offrono molti esempi per svariati studi sintattici, semantici, pragmatici, stilistici e altri ancora.